

Szemle

„Mi egy remek csapat voltunk együtt...”

Beszélgetés Nagy Pál Jenőnével, Teri nénivel

- Kedves Teri néni, életrajzi adataiból tudjuk, hogy Markhot Terézként 1931. január 11-én született Nyitraivánkán, egy ezerfős faluban, ami akkor Csehszlovákiához tartozott. Ebben a faluban 1910-es adatok szerint 574 szlovák, 413 magyar és 28 német élt. Hogyan emlékszel erre a falura?

- Igen, Nyitraivánkán születtem és éltem hároméves koromig, nagyszülőimig bezárólag az egész családommal együtt. Később, iskolai szünidőkben, több hetet töltöttünk ott a testvéreimmal, de az országhatárok megnyílásától kezdve idős koromban is sűrűn megfordultam ott. Szomorúan látom, hogy a gyerekkori emlékezetem szerint virágzóan, rendezetten kinéző község mára – néhány renovált, nevezetesebb épület kivételével – erősen lepusztult benyomást kelt. Magyar szót pedig a helybeliektől egyáltalán nem hallottam. A falu a régészek körében arról nevezetes, hogy itt találták meg 1861-ben a 11. századi bizánci Monomakhosz-koronát, amely ma a Nemzeti Múzeum egyik legértékesebb kincse.

- Kik voltak a felmenőid?

- Apai családom a *Vittenc* nevű, ugyancsak Nyitra vármegyei községből származik, amint azt az 1635-ben, két Markhot testvérnek – a családi szájhagyomány szerint török hadihajók elsüllyesztéséért – adományozott nemességi előneve tükrözi. Itt született a mai időkig ismert *Markhot Ferenc* nevű családtagunk, az első magyar orvosképzés megalapítója, amiért is az ő nevét őrzi az egri városi kórház, valamint a mellette levő utca és egy orvosi alapítvány.

Nyitrára és közvetlen környékére az 1700-as évek közepe körül települt át a család. Ha szabad egy kis személyeskedéssel élnem – amire talán az elszennvedett diszkrimináció feljogosít – az őse-

Nagy Pál Jenőné, született Markhot Teréz, Teri néni 2024-ben

im közül a legbüszkébb *János* nevű dédapámra vagyok. *Markhot János* tagja volt az 1848-as, első szabadon választott országgyűlésnek, kormánybiztosként együttműködött báró *Jeszenákkal*, a forradalom mártírjával, amiért börtönbüntetést is elszenvedett. Ezután a kiegyezésig nem vállalt tisztséget, de a vármegyei ellenzék vezéralakjának ismerték el. A kiegyezés után még két ciklusban választották meg országgyűlési képviselőnek és ugyancsak kétszer vármegyei alispánnak, aminek keretében ő vitte végbe a nagy közigazgatási reformot.

Apai nagyapám, *Markhot Gyula*, a vármegyei ranglétra aljáról haladva, 1897 és 1906 között Nyitra vármegye alispánja, 1906 és 1908 között főispánja volt. Majd hatvanadik életében bekövetkezett haláláig magánemberként élt. Nagyanyám, *Grötschel Emma* a MOKTÁR bank alapító vezérigazgatójának volt egyetlen gyermeke, de tetemes örökségből, a vesztes háború után csak az maradt, amit nagyapám földbirtokba fektetett.

Anyai oldalról falusi értelmiségi családból származom: *Jankovics Imre* nevű nagyapám a trianoni elcsatolás idején Nyitraivánka főjegyzője, nagyanyám apja pedig a helyi iskola igazgatója volt. Később nagyapám nem írta alá a csehszlovák hűségesküt, amiért a közigazgatásban nem szolgálhatott, hanem a nyitrai bank ivánkai fiókját vezette. 1939-ben áttelepültek a bécsi döntéssel visszacsatolt Tardoskedd nagyközségbe, melynek nyugdíjba vonulásáig a főjegyzője volt.

Apám *Markhot Imre* (1905–1965) Nyitrán, anyám *Jankovics Klára* (1910–1997) Nyitraivánkán született.

- Testvéred volt?

- Két testvérem volt, *Gyula* bátyám és *Zsuzsa* húgom. Fiatal szülők másfél-másfél év korkülönbséggel született három gyermeke voltunk.

- A négy elemi iskolát otthon végezted a faluban?

- Nem, Nyitraivánkán csak hároméves koromig éltem, amihez sajnos hosszabb magyarázatra van szükség. Kezdem azzal, hogy apai nagyapám későn nősült, és elég fiatalon – hatvanadik életében – vitte el a rák. A 13 évesen árván maradt apám gyámja, egyben örökségének kezelője, először apai nagybátyja volt, majd az ő halála után nagyanyám lett. Pontos számokat ugyan nem tudok, de azt igen, hogy a csehszlovák földreform szabta birtoknagyság mértékét jóval meghaladta nagyanyám saját vagyonának az apám örökségével – a törvény szerint – összevontan elbírálandó mértéke. A kétféle vagyon különválasztása érdekében apámat 18 évesen nagykorúsították. A burookban felnőtt, könnyelmű hajlamú fiatalembert, aki a pénzgazdálkodáshoz egyáltalán nem értett, mindenki becsapta, kétes vállalkozásokba vont, amihez a bank szinte tukmálta rá a jelzálogkölcsönöket. Én egyéves voltam, amikor a hitelező bank

– a vagyon értékének mintegy harmadát kitevő tartozás fejében – rátette a kezét apám teljes vagyonára, ezzel tulajdonképpen koldusszegény lett a családnk. A bank tulajdonába került az ősi kúria a nagy parkkal, de azt a nagyanyám visszavásárolta.

A tönkrement apám átjött Magyarországra, és egyetemi végzettsége befejezésekor megszerezte a jogi doktorátust. Ez arra a szellemi munkanélküliségi időszakra esett, amit az elcsatolt területek értelmiségének az anyaországba áramlása okozott. Szerencsénkre hoztak akkor egy olyan törvényt (vagy rendeletet), hogy a jogi doktorokat föl kell venni a községi jegyzőségekhez. Így került apám Únyra segédjegyzőnek. Közben megszerezte a jegyzői képesítést is (másként szólva letette a jegyzői vizsgát), így a közigazgatásban dupla diplomásnak számított. Miután sikerült egy szerény kétszobás lakást bérelnie, anyám és mi hárman is átjöttünk Magyarországra.

- Mikor is volt ez az átköltözés, s hány éves voltál akkor?

- Én hároméves voltam, amikor Únyra kerültünk, erre csak nagyjából emlékszem, mert az embernek inkább csak hatéves korától vannak emlékei. Amit a korábbiakról mondtam, azt csak a felnőttek beszélgetéséből elcsipegetve raktam össze. Az únyi időszak végére esik, hogy apám még megörökölte egy nagynénje földingatlanát és pesti lakásának igen értékes berendezését, így szüleim vállalhatták a ranglétra alsó fokán kezdett vármegyei fizetés mellett a költségesebb városi életmódot, azaz 1937 nyarán Esztergomba költözhattünk, és apánk is apja és nagyapja nyomdokába léphetett.

- Ezek szerint Esztergomban jártál elemi iskolába...

- Csak két évig, éspedig a női tanítóképző gyakorló iskolájába jártam az 1937-38-as és 1938-39-es tanévekben. Az iskola-váltásom történelmi eseményekhez fűződik. Az 1938 őszi úgynevezett első bécsi döntéssel visszacsatolt kislalföldi részeket egyetlen vármegyébe vonták össze, melynek Érsekújvár lett a székhelye, ahová apánkat 1939 tavaszán áthelyezték vármegyei jegyzőnek. Mi, gyerekek anyákkal az iskolaév befejeztével követtük őt, tehát a 3. és 4. osztályt már ott végeztem.

- Az Arcanum adatbázisban a nevedre rákeresve, megtaláltam az Érsekújvári Szent Katalin Nőnevelő Intézet Leánygimnáziumának évkönyvét, ahol az 1941-ben kezdődött

Az egykori Markhot kúria 1984-ben és az átépítés után, mint a Nyitrai Állami Levéltár

tanévben az első osztály névsorában szerepel a neved, osztályfőnökök pedig Szigeti M. Rosalinda nővér volt. Mesélj ezekről az évekről, amelyek éppen a második világháború idejére estek...

- A „Szent Katalin” nem csak Érsekújvár, de az egész Felvidék első magyar nyelvű lánygimnáziuma volt, viszont a gimnáziumi része csak négyosztályos volt, utána vagy líceumba, vagy a Pázmány Péter fiúgimnáziumba lehetett menni, az utóbbiba „ál” magántanulóként. A „Szent Katalin” testvériskolája volt a nevezetes budapesti Szent Margit Gimnáziumnak, az oktató apácákat is onnan delegálták. Erős követelményű, jó színvonalú oktatás folyt az iskolánkban. Csak az első három évem volt teljes, a negyediket egy-két hónap után, a front közeledte miatt „szüneteltették”.

A háború okozta általános pusztulás, a sok szenvedés és korlátozás mellett Érsekújvárt még három nagy szőnyegbombázás is sújtotta. Állítólag Sopron mellett, vagy Sopront megelőzve, Érsekújvár volt a legerősebben bombázott magyar város. Családnk anyagi helyzetét még az is sújtotta, hogy az 1939-ben létrejött első szlovák állam a földbérleti díjak átutalását akadályozta. A későbbiekre előre utalva, el kell még mondanom, hogy szüleim – a felvidéki értelmiség nagy hányadával együtt – nyíltan háborúellenes, ellenzéki nézeteket vallottak.

- Mi történt a ti iskoláttal és veletek, negyedik, ötödik gimnazista tanulókkal?

- A háború utolsó napjaiban, 1945 áprilisának végén jött át rajtunk a front, aminek szinte másnapján a háborús győztes Csehszlovákiában találtuk magunkat. Hát, ez az ország nagyon különbözött a magyaroknak egyenlő polgárjogot biztosító első Csehszlovákiától. Egyik első intézkedésük alapján azokat a családokat, melyek családfőjét az anyaországból helyezték fel a visszacsatolt területre, fejenként maximum 50 kilós csomaggal kitoloncolták az országból. Lévén, hogy apánkat Esztergomból helyezték át Érsekújvárra, a mi családnkra is ez a sors várt. Szüleim – a későbbi konszolidáció reményében – gyorsan nyelbeütötték a válásukat, és az ingatlanok haszonélvezeti jogát apám anyámra ruházta át, így elérték, hogy csak apámat toloncolták ki 50 kilós csomaggal. Esztergomban aztán visszakerült az érsekújvári státuszába.

Gimnáziumi értesítő 1941-ből

A csehszlovák kormány egy másik korai intézkedésével megszüntette a magyar nyelvű iskolákat, pontosabban szlovák nyelvűvé tette azokat. Érsekújváron így megszűnt a leánygimnázium, a fiúgimnázium pedig koedukált szlovák gimnázium lett, amibe behozták a Nagysurányban magyar időkben is működött szlovák nyelvű gimnáziumot. Kaptunk ugyan egy engedélyt, nevezetesen – a magyarországi gyakorlattal megegyezően – rövid, tanfolyamszerű előkészítés után levizsgázhattunk a háború miatt félbeszakadt osztály anyagából, de aztán szlovákul kellett (kellett volna) tanulnunk. Gyenge iskola volt, tankönyvek nélkül és jórészt felkészületlen tanárokkal. Azt is el kell ismernem, hogy mi, magyar gyerekek, szinte ellenállóként jártunk iskolába, egyáltalán nem tanultunk. Ennek eredményeként sokan kimaradtak az iskolából, mások osztályt (osztályokat) ismételték. Nem tagadom le, hogy bátyám és én kétszer, húgom pedig egyszer ismételt osztályt.

1947 nyarán az ún. Beneš-dekrétum minket is és apai nagyanyánkat is megfosztotta minden ingatlanvagyonától. Ettől kezdve ingóságok eladásából tengődtünk. 1948 nyarán anyámnak sikerült bejutnia az áttelepítési alkalmazottak közé, egyben az áttelepítési listára, de csak a végére, ami 1949 áprilisát jelentette. Mi Zsuzsa húgossal – akivel akkor már egy osztályba jártunk – nem akartunk még egy évet szlovák iskolába járni, és elhatároztuk, hogy átszökünk Esztergomba apánkhoz, ami másodszori próbálkozásra sikerült. Muszáj volt ezt a lépést megtennünk, de fáj a kedves mezővárost, a nagyszerű szabadtéri strandot, a játékos sportolások és biciklitúrák színhelyét elhagyni és elbúcsúzni sok vidám jóbaráttól és idős nagyanyánktól, akivel többé nem találkoztunk.

- Miért kellett átszökni?

- Mert az akkori körülmények között nem volt más lehetőség. Itt egy kis kitérőt kell tennem. A Beneš kezdeményezte kitelepítés – hivatalosabb nevén magyar–szlovák önkéntes lakosságcsere-egyezmény – a gyakorlatban úgy történt, hogy a legmódosabb felvidéki gazdákat a hatóságok jelölték ki, a helyükre pedig önkéntes alapon jelentkezettek – nyilván nem a gazdagabb – szlovák családok. (Állítólag például az otthagytott 120 000 hektár fejében itt 12 000 hektárt osztottak ki.) A vasúton történt kitelepítéshez a családok kaptak egy vagonot a több napi tartózkodáshoz, de a berendezési tárgyaik és mezőgazdasági gépeik számára további vagonokat biztosítottak. Ez utóbbiakat még a párkányi állomás előtt megvizsgálták, és lezárták, a család számára szolgáló vagonot pedig közvetlenül az indulás előtt nézték át. A szökni szándékozók megfelelő módszerrel vagy segítséggel be tudtak jutni és el tudtak bújni egy lezárt vagonba, és sikeresen átjutottak a határon.

Nahát, a két naív kislány, vagyis a húgom és én, miután hírt kaptunk egy szerelvénnyel indításáról, elutaztunk Párkányba, de később a szerelvénnyel, mi meg fáztunk, ezért beültünk a restibe. Ott elkaptak minket a fináncok, megríttak és megfenyegettek azzal, ha még egyszer elkapnak, akkor munkatábor lesz a vége. Másodszorra, jobban megszervezte számunkra a szökést a magyar áttelepítési kormánybizottság egy alkalmazottja. Egy-egy olyan fiatal nő nevén jöttünk át, aki feleségnek otthon maradt, de a nevét a családja nem vette le a listáról. Így már az átvizsgálás előtt be lehetett ülni a helyére. Mégis keserves másodperceket éltem át, mert, ahogy kinéztem a vagonablakon, láttam közeledni a fináncokat, és az egyik közülük éppen az volt, aki korábban a restiben elkapott minket. Szerencsémre, nem ő jött föl a vagonbelieket ellenőrizni... Az én sikeres szökésem 1948 októberében történt, a húgom novemberben követett. Mindketten Esztergomban, ideiglenesen apánk kis albrletli szobájában telepedtünk meg.

- Megtaláltam a neveteket az Esztergomi Állami Szent Margit Gimnázium 1948–49. iskolai évről szóló évkönyvében is, mégpedig a hatodik osztályban, amelyben jó érdemjegyeiteket is felsorolják...

- Igen, valóban ott végeztük a hatodik gimnáziumot, de hivatalosan csak a második félévre vettek fel, miután a minisztérium elbírálta a különbözeti vizsgák kérdését, és engedélyt adott a beiratkozásra. Szerencsére a döntés dr. Krammer Jenő kezébe került, aki Érsekújváron francia-tanárom volt, és ő a lehető legkedvezőbben bírálta el a különbözeti vizsgák kérdését. Ezen túljutva már rendes tanulóként beiratkozhattunk a hatodik gimnázium második félévére, de itt először referálnunk kellett az első félév anyagából. Mindezekhez hozzátéve, hogy magyarul három évvel korábban tanultunk utoljára... Azt hiszem, hogy az általad az évkönyvben megtalált évvégi jó rendű eredményünk jó teljesítménynek számít.

Anyánk és bátyánk 1949 áprilisában települtek át, és Pomázon kaptak egy kis kétszobás házrészét. Szüleim a négyéves különélés után nem újították meg a házasságukat, a válásuk véglegessé vált. Mi ketten a húgossal Esztergomban maradtunk apánknál, a számunkra kiutalt két lakoszobában. A vármegyei alacsony fizetésből két kamaszlány eltartása (otthoni főzési lehetőség

hogy én mondom a beszédet az érettségi elnöknek, de a mellettem álló kezébe nyomtam a csokrot, hogy mondjal, amit akarsz, és csatlakoztam a síró hűgomhoz; én is kiszaladtam sírni. Az ünnepség befejezése után az igazgató és az összes érettségiztető tanár odajött hozzánk vigasztalni minket, de ez sajnos nem segített. Később megtudtuk, hogy nem ellenünk merült fel kifogás, hanem a megyei tanácselnök a származásunk miatt gáncsolt el bennünket. Ezt a csalódást nehéz lenne szavakba foglalni, olyan mélyen érintett mindkettőnk.

- Nem lehetett könnyű... Hogyan folytatódott a történeted?

- Valóban nehéz hónapok következtek. Akárhová fordultunk, mindenütt falakba ütköztünk. Nem csak a felsőoktatást zárták el előttünk, de normális álláshoz sem sikerült jutnunk. Jobb lehetőség híján a pomázi állami gazdaságban csirkegondozókként dolgoztunk. A nyár végén kaptuk azt az örvendetes hírt, hogy az állami földmérés érettségizett fiatalok számára tanfolyamot hirdet, amelyre az esztergomi földmérési igazgató – az iskolákban végzett tájékozódás alapján – mi kettőnk is felterjesztett.

- Akkor így kerültetek hűgoddal együtt a földmérési tanfolyamra?

- Sajnos, nem ment ilyen simán. A szervező főhatóság személyzeti osztályának munkatársai (köznyelven káderesei) mindenkit alaposan „lekádereztek”, és úgy döntöttek, hogy ebből az osztályidegen családból egy is elég, ez pedig legyen a fiatalabb. Szerencsémre az egyik felvett esztergomi fiú közben állást kapott, lemondta a jelentkezését, és mivel már nem volt idő új jelentkezőt keresni, mégis felvettek engem is.

A „káderezések” a tanfolyam ideje alatt is folytak, így több társunknak is bűnül rótták fel szüleik társadalmi vagy vagyoni helyzetét, esetleg vallási meggyőződését. Ellenünk a legnagyobb kifogás nagyapánk két évig tartó főispánsága volt, amiből soha semmi előnyünk nem származott. Nagyszerű oktatóink szilárd támogatásának köszönhetően a politikai vonal engedett, és a tanfolyam végén valamennyiünket kineveztek a megyei földmérési irodák egyikébe technikusnak. Ez végre egy kedvező fordulat volt az életünkben, ráadásul a földmérési szakma közel állt eredeti pályaválasztásunkhoz.

- Hány hónapos volt a tanfolyam?

- Három hónapos, egész napos volt a tanfolyam, amelyen kiváló szaktekintélyek oktatták azt az alapvető ismeretanyagot, amivel rögtön hasznos munkára lehetett bennünket fogni. Máig is csodálkozva emlékszem vissza arra, mi mindent sikerült nekik besűríteni abba a rövid időbe. A mi tanfolyamunkkal párhuzamosan – nagyrészt azonos tananyaggal – futott egy másik három hónapos egész napos tanfolyam a Városmérési Iroda (1954-től BGTV) részére, amely ugyancsak számos jó szakembert indított útjára. Mindkét tanfolyam résztvevőinek – a földmérő technikus oklevél elnyeréséhez – el kellett végeznie a levelező rendszerű „céltanfolyamot”, aminek 1953–54-ben eleget is tettem.

- Balázs László egy *Geodézia és Kartográfia* cikkben összegyűjtötte a névsorokat, hogy kik dolgoztak 1952-ben az

egyes vidéki földmérési kirendeltségeken. A kecskeméti kirendeltségen olvasom Markhot Teréz és Nagy Pál Jenő nevét...

- Igen, 1952 januárjában hűgomat Miskolcra, engem pedig Kecskemétre helyeztek a megyei földmérési irodához technikusnak, és valóban itt találkoztam későbbi férjemmel, Nagy Pál Jenővel. Pár nap múlva indult a téli tagosítási munka, ami ezen a télen főként a Nyírségben zajlott. Több megyéből vezényeltek ide földmérőket – köztük Jenőt és engem – de összefutottam ott volt tanfolyamtársakkal is. A nyírségi tagosítás két hónapja után is több közös munkánk volt, mígnem Jenő nyáron, egy korábban beadott kérelmét teljesítve, Pestre helyezték.

- Akkoriban házasodtatok össze. Mikor is?

- 1952-ben. Jenő áthelyezése után, mert így nem akadályoztam az ő áthelyezését, sőt, én is kérhettem a magamét, ami ősszel meg is történt. Rá egy évre született Tamás fiunk. Anyámnál laktunk Pomázon, de Budapesten dolgoztunk. Borzasztó fárasztó dolog volt a bejárás Pestre, mert napi 3 és fél óra utazást jelentett, amihez hozzáadva a 9 órás munkaidőt, alig volt magánéletünk. Akkor úgy gondoltuk a férjemmel, mivel ő pécsi volt, hogy Pécssett könnyebb lesz lakáshoz jutni, ezért Poronyi Zoltán igazgatóval való megbeszélés után kértük a Pécsre helyezésünket, ami 1954 áprilisában meg is történt.

- Akkor már volt PGTV?

-Még nem volt. A PGTV 1954. december 1-jén alakult. Előtte ugyanúgy, mint Kecskeméten és Pesten, a megyei földmérési irodánál dolgoztunk, de már nem hatósági munkában, hanem az inkább vállalati jellegű mecseki 1:5000-es topográfiai felmérésben. A lakáshoz jutás sajnos Pécssett is reménytelennek látszott, a mérések helyszínén bérelt szállásokon laktunk. Ez időben anyám nevelte a fiunkat Pomázon, de a kilátástalan helyzetet tovább már nem vállalta, vissza kellett kérni magunkat Budapestre. A PGTV nem tudott egyszerre mindkettőnk elengedni, be kellett fejezni a munkába vett szelvényt, ezért csak én tértem vissza Pestre a Földmérési Kirendeltségre, Jenő később jött volna. Történt azonban, hogy a PGTV engedélyt kapott két nem lakás célját szolgáló épület lakássá alakítására, és az egyiket Jenő kapta meg, ezért ő már nem jött vissza Pestre, hanem kívárta a lakás elkészültét, amibe 1956 márciusában költöztünk be. A kétszobás lakás ugyan nagyon jó központi helyen feküdt, de amolyan igazi „villa negra” volt: egy szűk udvar végén feküdt, korábban istálló, majd garázs volt a rendeltetése, ezért nem volt kellően szigetelve, a falak nedvesek voltak, gáz nem volt, de mégis szerettük, mert végre saját lakásunk volt. Sok kedves emlék fűződik hozzá.

A munkahelyet illetően én maradtam a földmérés hivatali részén, hogy ne kelljen több napos vidéki munkát vállalnom, de 1960-ban, a megindult pécsi újfelmérés helybeli munkát jelentett, amihez visszatértem a PGTV-hez.

Közben mindketten elvégeztük a földmérőmérnöki szakot a soproni (soproni és budapesti) műszaki egyetemen, levelező tagozaton, és (jeles) oklevelet szereztünk.

- Sopronba jártatok Pécsről?

- Kétféle foglalkozást tartott számunkra az egyetem. A havi kétnapos konzultációkat és az egyhetes félévi előkészítőket, valamint a félévi vizsgákat Budapesten tartották, és csak a kéthetes évvégi előkészítőre kellett Sopronba utaznunk, amihez akkoriban határsávtárlépes engedélyt kellett szerezni. Én egyébként nem Sopronban fejeztem be az egyetemet. Először is az első évfolyam indításakor még nem volt meg az előírt szolgálati időm, így csak a másodikkal kezdhettem, aztán a harmadik évfolyam után egy évet ki kellett hagynom, mert a szervezetem nem bírta az anyai, munkahelyi, háztartási és tanulási feladatok együttes ellátását. Közben került át a földmérőképzés Sopronból Budapestre, és itt diplomáztam 1961-ben.

Részben ide tartozik, hogy az orvosok későbbi diagnózisa szerint a szervezetem említett leromlásához a szervezetemet akkor már megtámadott tbc erősen hozzájárult. A pihenőév ugyan némileg segített, de a tbc azért tovább munkált bennem, és 1964-re már mindkét tüdőszármányon kavernát okozott. 13 hónapot töltöttem szanatóriumban, és a jobboldali kavernát műtéttel kellett eltávolítani. A betegségemre való tekintettel – hogy valami jót is mondjak – végre egy száraz, összkomfortos szövetkezeti lakáshoz jutottunk.

- 1978-ban viszont Budapestre költöztetek. Erre miért került sor?

- Ott kezdem, hogy a férjem 7 évig volt a PGTV főmérnöke, aztán 7 évig az igazgatója. Elfogultság nélkül állíthatom, hogy mindkét feladatkörét nagyon jól látta el. Igazi vezető egyéniség volt. Kezdeményezései azonban gyakran ütköztek a főhatóság (nem szakmai vonalának) elképzeléseibe, ezért akadtak velük konfliktusai. Végül egy megalázó béremelési lépésük úgy meg-

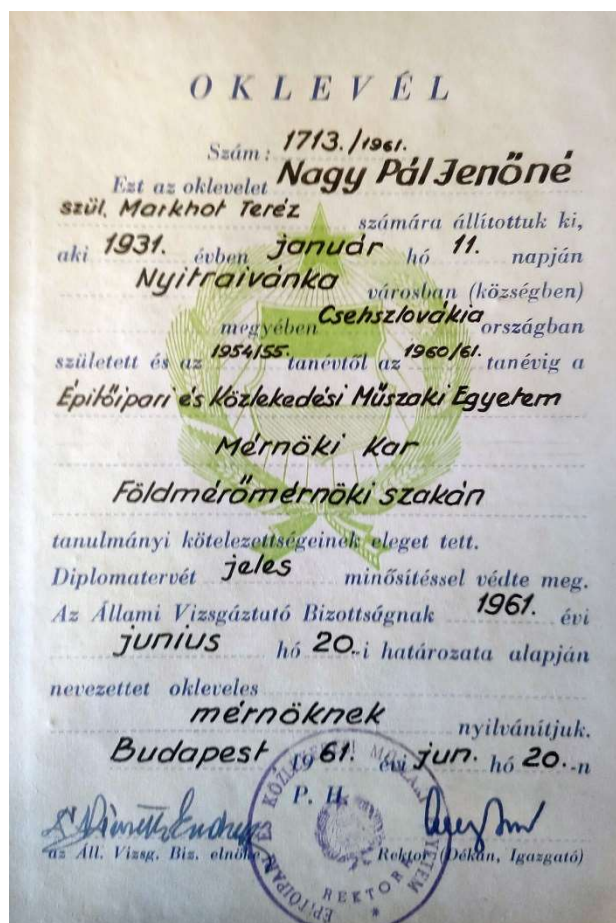
Portré 1954-ből

sértette az önértékét, hogy Pestről hazatérve másnap megírta a lemondását, amit 1977 év végére fogadtak el. Már 1978 januárjában feljöttünk Pestre, de – az egyébként nagyon szerencsés – lakásmegoldás júniusra sikerült, addig albérleti lakásban laktunk.

- Hova került ő akkor, és te hova kerültél?

- Férjem a BGTV-hez került főosztályvezetőnek. A két fotogrammetriai, a számítógépes és a kutatási osztály tartozott hozzá. Innen ment nyugdíjba 1983 szeptemberében. Addigra megszerezte az igazságügyi szakértői jogosítványt, és már gyakorlatot is szerzett a munkában. Nyugdíjasként is ezzel foglalkozott, de már nagyobb mennyiségű munkát vállalva. Szerette csinálni.

Énvelem más volt a helyzet, mert akkor már 7 éve a FÖMI tudományos főmunkatársa voltam. Amikor ugyanis a férjem a PGTV igazgatója lett – az akkori összeférhetetlenségi előírások miatt – nem maradhattam a vállalatnál. Dr. Joó István azzal sietett a segítségemre, hogy rávette a FÖMI-t, hogy létesítsen Pécssett egy kirendeltséget. Ez meg is történt, és én ennek a kirendeltségnek első tagja lettem. Egy évig egyedül voltam, aztán Fleck Alajos lett a munkatársam, aki remek ember és jó kolléga volt. Az 1978-as Pestre költözés tehát számomra nem jelentett munkahelyváltást, és a FÖMI-ből is mentem nyugdíjba 1986-ban.

Egyetemi oklevél 1961-ből

- Ha jól tudom, az A5-ös szabályzat és mellékleteinek összeállítása is a te nevedhez kötődik. Ezeket a mintákat magam is használom, amikor az alappontsűrítés elektronikus munkarészeit kell leadni...

- Örülök, hogy valami még használható az akkori munkámból, mert néha úgy látom, hogy a jelenkor rohamos technikai és tudományos fejlődése szinte nullává devalválja a 70-es 80-as években végzett (nevezzük így) tudományos kutatói munkánkat.

Sajnos nem emlékszem arra, hogy a kérdésed szerinti mellékletet valóban én „követtem-e” el, de elég sok útmutató és szabályzat fűződik részben vagy egészben a nevemhez. Szerettem ezt csinálni, mert az én száraz, tömör stílusom előnyt jelentett az utasítások szövegének írásakor. A mellékletek számításait pedig igyekeztem sokszor ellenőrizni.

- *Kihagytunk itt egy fontos részt az életemből, merthogy 1967-ben indultak négy helyen az országban az első földmérési szakközépiskolai osztályok. Magam az első szombathelyi osztálynak voltam tanulója, te pedig Pécsen voltál az első földmérési osztály szakértője. Miért is indult ez a szakközépiskolai képzés, és hogyan kerültél te ide oktatónak?*

- A kérdésed első felére sajnos nem tudok pontos választ adni, de akkoriban több olyan gimnáziumról hallottam, melyet középiskolai szintű szakoktatással párosítottak. A földmérésnek ehhez a „gimnáziumok és szakközépiskolák” rendszerhez való csatlakozását természetesen – az akkor ÁFTH nevű – főhatóságban határozták és intézték el, beleértve a városok és oktatási intézmények kiválasztását is. Ők írták azt is elő, hogy milyen szaktárgyakat kell oktatni, sőt, a tanterveket is ők adták hozzá. Az iskolák helyszínén kiválasztott ún. anyaintézményre (Pécsen a PGTV-re) az iskolával való kapcsolattartás és a zökkenőmentes indítás megszervezése maradt. Ezeket a feladatokat – mint a PGTV főmérnöke – a férjem végezte.

A kérdésed második felével kapcsolatban úgy emlékszem, hogy a személyem kiválasztása valahogy automatikusan adódott abból, hogy nekem volt a legnagyobb szakoktatási rutinom a vállalatnál, és – kérlek, ne vedd önhittségnek – oktatási munkám minőségét általában elismerték és dicsérték. Abban joggal bízhattam, hogy tanítási téren nem lesz nehézségem, de tartottam attól, hogy nem tudok majd fegyelmet tartani.

- *Milyen volt az indulás a pécsi középiskolában, a „Komarov”-ban*

- Pécs legfiatalabb középiskolája négyéves „társbérlet” után 1967 nyarán kapott új épületet az Uránváros néven ismert nagy méretű lakótelepen, és ugyanezen a nyáron alakult át gimnázium és szakközépiskolává. Nevét az év áprilisában úrhajójával lezuhant Komarov úrhajósról kapta. A földmérési szakközépiskola mellé zömmel lányokból álló, postaforgalmi szakközépiskola párosult, ami a kollégiumi férőhelyek kihasználását segítette.

Az új iskolatípus iránt a vártnál nagyobb volt az érdeklődés, ezért felvételi vizsgát kellett tartani a jobb képességű jelentkezők kiválasztására. 22 fiúval és 8 lánnyal indult az első osztály. A kiválasztást is dicséri, hogy az első két évben történt lemorzsolódás után 20 fiú és 7 lány jutott el az érettségiig, és tette le azt.

- *Milyen tantárgyakat tanítottál?*

- A földméréstant tanítottam, ami elsőtől negyedekig, egyre növekvő heti óraszámmal szerepelt a tanrendjükben, és ez volt az egyetlen szakmai érettségi tantárgyuk. Emellett időnként besegítettem a szombat délelőtti szakmai gyakorlatba. Volt még két egyéves szaktárgyuk, ha jól emlékszem heti két órában, a topográfia és a fotogrammetria, amit a PGTV ezen munkakörű osztályainak vezetői tartottak.

- *Érdekelne még, hogyan tudtad motiválni a diákokat (mert ma ez tűnik a legnagyobb problémának az oktatásban)? Hogyan jellemeznéd a kapcsolatokat az első osztállyal?*

- Amikor szóba került, hogy az induló szakközépiskolai osztályban én tanítsam a földméréstant, akkor egyetlen dologtól félttem, mert a tanítás mellett fegyelmezni is kell, az meg nem volt soha a természetemmel összeegyeztethető. Legkellemesebb meglepetésemre a négy év alatt egyszer sem volt erre szükségem. Jó kis társaságot kaptam, akik figyelemmel követték tanításomat, és elfogadták a szigorú számonkérésemet. Azt mondhatom utólag, hogy mi egy remek csapat voltunk együtt, beleértve a gyakorlatvezetőket is. Szinte munkatársakat láttam a gyerekekben... Közös eredményünk az a 4,37-es rekord érettségi átlag, amit azóta sem sikerült ebben az iskolában megdönteni.

Hogy mivel motiváltam őket? Szakszerű magyarázatot nemigen tudok erre adni. Közhelynek hangzik, de a legfontosabb, hogy szeressük őket és figyeljünk rájuk. Mindegyik egyforma figyelmet kapjon, akármilyen is az eredménye. Én például azzal kezdtem, hogy bemagoltam a névsort, hogy nevükön szólíthassam őket, és igyekeztem minél többet tudni róluk. Fontos az igazságos osztályozás is. Ez elég nehéz dolog, mert a tanár könnyen föl tud állítani a tudásszint alapján egy folytonos névsort, de annál nehezebb a választóvonalakat meghúzni benne. Nekem legalábbis sok fejtörést okozott. De talán a legfontosabb, hogy jól be tudtam illeszkedni a gondolkodásmódjukba, amiben segített, hogy ez a csapat egyidős volt a saját fiammal.

- *Hány évig voltál szakoktató?*

Beszélgetés közben Vargha Lászlóval és Kázmér Istvánnal

- Még egy osztályban tanítottam földméréstant és pedig az elsők után kettővel következő évfolyamot. Őket elsőben tanítottam, ami csak heti két óra volt, majd harmadikban és negyedikben, amire már az első évfolyam kifutott. Ebben az osztályban is

voltak kiváló képességű gyerekek, de az átlag – és ezzel együtt az eredmény – halványabb volt az elsőkénél. Ők 1973-ban érettségiztek, amikor már két éve FÖMI főmunkatárs voltam, és éppen ekkoriban gyakran kellett Pestre utaznom, ezért újabb óraadást nem vállalhattam. Szerencsére az iskola addigra már rendelkezett két saját állományú szakoktatóval, így a kiválasom nem jelentett hiányt. Ettől kezdve az iskolával való kapcsolatom leszűkült arra, hogy alkalmilag vállaltam számológépes gyakorlati foglalkozást.

- *Tanítványaidtól tudom (akik tankörtársaim voltak az egyetemem), hogy követed életútjodat, arra is emlékszel, mi volt a történelmi érettségi tételük és ki hányast kapott... Hogyan lehetséges ez?*

- Vargha Laci barátunk szerényen elhallgatta, hogy olyan briliáns történelmi érettségit produkált, amire az egész bizottság felfigyelt. De egyébként valóban sok emléket őrzök az úttörőnek számító első szakközépiskolai osztályról. Figyelemmel kísérem életútjodat, büszke vagyok a sikeres pályafutásukra, de szomorúan gondolok arra a négy kedves fiúra, aki már nincs köztünk. Az emlékeket valóban a matuzsálemi korban is működő memóriám őrzi, de az életutak követésében a néhányukkal – főként a te két tankörtársaddal, *Vargha Lacival* és *Kázmér Pistával* – való személyes találkozás segít.

- *Lehet csiszolni ezt a memóriát, mondjuk rejtvényfejtéssel?*

- Néhány évvel ezelőtt még buzgó rejtvényfejtő voltam. A nehezebb rejtvénytípusokat szerettem, kezdve a „megkevertük” típusútól és zárva az „olasz módra” címmel, de sajnos az egyre fokozódó makuladegenerációm ennek végét vetett. Már annak is örülök, hogy a számláimat még kezelni tudom. Szerencsére a világitó felületeket elég jól látom, és a monitoron legalább pasziánszozni tudok. Memóriám romlása ellen (talán lassítására) gyakorlatokat találok ki. Például választok egy keresztnévet és összegyűjtöm hány ilyen nevű embert ismertem. Sokszor napokkal később gyarapítja a névsort egy-egy elfelejtettnek hitt régi ismerős.

- *Térjünk vissza FÖMI-s pályához, ahol közben osztályvezető lettél. Ott mi volt a feladat?*

- A FÖMI készítette elő és hajtotta végre az EOV-re, EOTR-re való átállást. Az egy nagyon-nagyon jó és szellemileg igényes feladat volt. Akkor mindenki olyan lelkesen dolgozott, és produkált. Amikor ez megszűnt, a FÖMI feladatai kicsit mondvasínáltak lettek. Én megkaptam a digitális térképkészítés, az ún. adatbank témáját, de úgy, hogy komolyabb számítógépünk vagy digitalizálónk lett volna. Ugyanakkor a BGTV már a gyakorlatban csinálta ezt; az állami számítógépes szolgálat (az ÁSzSz) pedig gépileg kezelte az adatokat; a fővárosban is megindult ez a munka, ők az ingatlanhatárokat mérték be, épületek nélkül... Szóval sinen volt a dolog, de közben nálunk is kitalálták, hogy ez a feladatunk, miközben nem volt eszközünk és mintaterületünk. ... Próbáltam azért belevinni valami konkrét operatív tevékenységet, hogy kapjunk nyers adatokat, azokat vizsgáljuk, elemezzük, de itt meg azzal szembesültem, hogy a főnökünk tulajdonképpen haragszik minden ilyen tényleges munkavégzésre, mert nekünk az „elvi

irányítás” a dolgunk, nekünk a nagy szellemi magasságokban kell tartózkodnunk. Aztán amikor 1986-ban 55 éves lettem, elmentem nyugdíjba.

- *Annak már 38 esztendeje... És azóta? Túl korai volt ez szerintem ahhoz, hogy az ember tétlen legyen...*

- Három évig dolgoztam még az ÁSzSz-nél, aztán igazságügyi földmérési szakértő lettem. A szakértői munkát túlságosan szakmainak és kevésbé joginak fogtam fel, és a szakértői véleményem is inkább geodéziai volt. A bírók viszont azt szeretik, ha a szakértői véleményt egyből ítéletként írhatják le. Ahol a peres felek közti vita tárgya tisztán geodéziai jellegű volt, ott sikeres voltam. Ahol inkább ürügy volt a geodéziai probléma, ott nehezebben boldogultam. Jólesett, amikor azt olvastam egy jegyzőkönyvben, hogy „létezik az országban egy szakértő, aki ezt meg tudja oldani”. A megoldásban gyakran segített a földhivatali múltam és gyakorlatom. Szerettem csinálni ezt az igazságügyi szakértői munkát, 81 éves koromig szakértősködtem. A folyamatosságot azonban egymást követő három fájó családi esemény szakította meg. Sorrendben: anyám, férjem és húgom súlyos betegsége és halála, ami – a lelki teher mellett – négyéves teljes fizikai helyállást követelt tőlem.

- *Mivel foglalkozol, mi foglalkoztat mostanában?*

- Kertben szeretek dolgozni, most már azt mondom, szerettem, mert nem nagyon bírom. Van egy telkünk faházzal Nyékládházán, egy utcában a néhai húgoméval, amit most húgom unokája, *Andorka* használ, aki a második fogadott unokám lett. Az első a fiam nevelt fia, *Levente*, aki kis korától kezdve a mai napig ragaszkodik hozzám, és nagyanyjának tekint. Mindkettővel sokat foglalkoztam gyerekkorukban, most azonban már én szorulok az ő segítségükre. Andorkától Nyékládházán, Lelustól Nyékládházán és Pesten is. El kell még dicsekednem, hogy hét aranyos kisgyerek szólít és emleget dédinek.

A nyéki nyarak korábbi éveiben nyolc egyedül élő barátnővel tartottam fenn jó kapcsolatot. Csak hárman voltak idősebbek nálam, mégis már csak egyedül én élek kilencünk közül. A népszámlálási adatok szerint a magyar lakosság 0,5 százaléka éri meg a 90. életévet, ami azt jelenti, hogy a 93-at kb. 0,2 százaléuk. Nem tudom, mi az ember szervezetében, pszichéjében az, ami az átlagosnál hosszabb időt ad neki. Talán a nyugodt idegrendszer. Láthatod, nekem nem volt egy nyugodt életem, de nem voltam az az elkeseredő típus. Ha nem is könnyen, de tudomásul vettem, ami velem történt. Egyetlen dologtól viszont nagyon félek – és ehhez sajnos nagyon közel voltam egy ideig tavaly – hogy túléltem a fiamat...

Két emlékezetes negatív élmény ért: egyik, amikor egyetemre nem vettem fel, a másik, amikor a FÖMI-ben a nyugdíjazásomkor olyan méltatlan munkakörbe tettek át, amit nem fogadhattam el. Hogy tévedés ne essék, nem az osztályvezetés hiányzott volna, mert nem szerettem vezető lenni, és nem is voltam arra alkalmas, hanem a feladatkör volt (a szakmai múltamat tekintve) megalázó.

Ha a saját képességeimet kellene elemezni – lehet, hogy nagyképűségnek hangzik, de – erős vagyok matematikából, logikából, memóriából, szakmai felkészültségéből, de gyenge a kreativitásom. Amit szerettem csinálni, azok a nehezen megoldható, egyedi feladatok voltak, ilyet pedig nem kínáltak fel. Ezért nem volt nehéz túltenni magam az elváláson.

- Hosszú pályát futottál be, sok mindent átéltél, tapasztaltál... lehet-e ebből valamiféle üzenetet megfogalmazni mások, egy következő nemzedék számára?

- Sajnos, csalódást kell okoznom, mert nincsen semmi saját receptem, amit követésre tudnék ajánlani. A szakmai gyakorlat meg már általam ismeretlen eszközökre és alapanyagokra épül, úgyhogy én szorulnék tanácsra. Ugyanakkor a te korosztályodat (ami egyben a fiamé is) szeretném követésre ajánlani, mert azt látom, hogy fél évszázad elteltével is figyelték egymásra, szívesen találkoztok, és örültök a másik sikerének. Köszönöm, hogy rám is jut a figyelmetekből.

Utószó

A Pécssett 1967-ben indult első földmérési szakközépiskolai osztály néhány volt diákjának emlékező sorai a 93 éves Terike néniéről:

Gross Miklós: Szakmai édesanyánk volt. Szigorú volt, de az első pillanattól kezdve nem diákként, hanem leendő kollégaként kezelt bennünket. Személyes példamutatásával nevelte belénk a szakma szeretetét. Tőle tanultuk meg, hogy a mérnök a kultúrát és a kulturált viselkedést is képviseli.

Heilmann János: A szakmai tudása, emberi habitusa, szakmai-pedagógiai érzéke alapján állíthatom, hogy számomra Ő volt a legfontosabb, legmeghatározóbb FÖLDMÉRŐMÉRŐNK. Ma is nagy tisztelettel és szeretettel gondolok rá.

Beszélgetés közben Kázmér Istvánnal és Busics Györggyel

Kázmér István: Úgy ismertette meg velünk a földmérés terepi és irodai gyakorlatát, elméletét, hogy közben észre sem vettük, hogy tanít. Mindig bevont bennünket a gondolatmenetébe, mondandója megfogalmazásába, „szinte együtt fedeztük fel a szakmát”.

Nagy István: Neki köszönhetem, hogy a földmérő-, majd később a geoinformatikai szakmát elsajátítva, sikeres vállalkozást alapíthattam és vezethettem. Rendkívül magas színvonalú középiskolai előadásai voltak. Előrelátó, gondolkodó emberként, már középiskolai éveink alatt a számítástechnika alapjairól beszélt nekünk.

Vargha László: Ő volt alsóbb iskoláimban az egyetlen olyan tanárom, aki nem tanulta a tanári szakmát, de mesteri fokon üzte. Éreztük, hogy szeret, és társként kezel bennünket. Mindenre odafigyelt az iskolában, és amennyire tehetette, a későbbi időkben is nyomon követte sorsunk alakulását. Ma is évente többször találkozunk, és sokat beszélgetünk...

Busics György

Óbudai Egyetem, Geoinformatikai Intézet

Rendezvények

Beszámoló az MFTTT Topográfia és Térinformatika Szakosztályok 2024. április 10-i üléséről

Április 10-én a BME Fotogrammetria és Térinformatika tanszék adott otthont „A topográfia korszerű megoldásai és fejlesztési irányai” előadásorozat első 2024. évi ülésének, melyet az MFTTT Topográfia és Térinformatika szakosztályai rendeztek. Az ülés programja hasonlóan alakult, mint a korábbiakban: a jelenlévők két előadást hallgathattak meg, majd ezt követően kötetlen szakmai beszélgetésre került sor. Az aktuális ülés előadói a Lechner Tudásközpontból érkeztek, és a Nemzeti

Kovács Iván előadás közben